

*Лисович М.-А. Г.,**студентка кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»**Альбота С. М.,**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»*

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ У ВІДТВОРЕННІ АВТОРСЬКОГО ІДІОСТИЛЮ У ПЕРЕКЛАДАХ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті розглядаються стратегії перекладу, які використовуються для збереження авторського ідіостилю. Важливість збереження унікального авторського стилю особливо актуальна в художньому перекладі, де точність і автентичність тексту можуть суттєво вплинути на його сприйняття новими читачами. У цій статті також розглядається ефективність стратегій форенізації (очуження) та доместикації (одомашнення) у збереженні авторського ідіостилю в перекладі.

Очуження та одомашнення – два основних підходи до перекладу, кожен з яких має свої особливості та переваги. Форенізація передбачає збереження оригінальних культурних і мовних елементів, що дозволяє читачам з іншого культурного середовища відчутти «іноземність» тексту. Ця стратегія зосереджена на автентичності та специфічності оригінального контексту, що може бути особливо важливим при передачі унікального стилю автора та культурно-специфічних слів. Тоді як доместикація зосереджується на адаптації тексту до культурних і мовних норм цільової аудиторії, що забезпечує його доступність для отримувача тексту без необхідності додаткових пояснень.

У статті досліджуються різні методи, що застосовуються у форенізації та доместикації, включаючи транслітерацію, компенсацію, перейменування та інші. Важливим аспектом є також аналіз культурно-специфічних слів, які можуть вплинути на сприйняття тексту читачем. Стаття показує, що вибір стратегії перекладу може мати серйозні наслідки для того, як текст буде сприйнятий в іншій культурі. Важливо зберігати баланс між збереженням авторського стилю та адаптування тексту до цільової аудиторії.

У статті наголошується на важливості розуміння контексту та чутливості до культурних відмінностей під час перекладу художніх текстів. Ця робота може бути корисна для перекладачів, літературознавців і всіх, хто зацікавлений у глибшому розумінні процесу перекладу ідіостилю. Результати дослідження спрямовані на покращення практичних рекомендацій щодо збереження художньої цінності та культурного контексту в перекладах, що є критично важливим для збереження літературної автентичності та глибокого розуміння перекладених текстів.

Ключові слова: доместикація, ідіостиль, культурний контекст, перекладацькі стратегії, форенізація.

Постановка проблеми. Переклад літературних творів є складним процесом, який вимагає від перекладача не лише глибоких знань мови, але й розуміння культурного контексту, стилю автора, та особливостей жанру. Одним із найбільших

викликів у цьому процесі є збереження ідіостилю (індивідуального стилю) автора, який передає не тільки зміст, але й настрій, атмосферу, а також формує унікальність тексту. При перекладі ідіостилю важливо не лише передати зміст, але й зберегти ті нюанси, які роблять текст особливим. Втрата або спотворення ідіостилю може призвести до втрати глибини тексту та змінити сприйняття героїв і подій.

Збереження ідіостилю може бути складним завданням через різницю в культурних контекстах, мовних структурах і жанрових особливостях. Вибір відповідних методів і стратегій перекладу є критично важливим для збереження автентичності оригіналу, при цьому роблячи текст зрозумілим і доступним для нової аудиторії.

У цій статті розглянуто, які перекладацькі стратегії допомагають найефективніше зберегти ідіостиль автора та як культурний контекст, мовні особливості і різні підходи до перекладу можуть вплинути на процес передачі унікальності вихідного тексту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження ідіостилю та способів його збереження в перекладі є актуальним питанням у сфері лінгвістики. У цій роботі було проаналізовано роботи різних лінгвістів.

Зокрема було використано статтю Л. Ставицької та її визначення поняття «ідіостиль» як сукупність індивідуальних стильових особливостей автора, які формують унікальність тексту. Крім цього, було опрацьовано та проаналізовано багато іншої інформації. Класифікація культурно-специфічних слів П. Ньюмарк, що допомагає визначити, як культурні особливості можуть бути передані в перекладі. О. Чердиченко та його модель двомовної перекладацької комунікації, яка допомагає зрозуміти складні стосунки між автором оригіналу та одержувачем перекладу. Визначення перекладацьких стратегій Х. Крінгсом, як усвідомлених планів перекладача, що допомагають вирішувати конкретні перекладацькі проблеми. Л. В. Коломієць вказує на фактори, що впливають на вибір стратегії перекладу Л. Венуті, який сформулював визначення стратегій доместикації та форенізації, підкреслюючи їх вплив на сприйняття тексту і збереження культурних елементів.

Ці дослідження і публікації допомагають краще зрозуміти нюанси при перекладі ідіостилю. Важливо відзначити, що на сучасному етапі існує безліч підходів до перекладу, які враховують не лише лексичні та граматичні аспекти, але й культурні

та соціальні контексти. Це дозволяє забезпечити більш точну та глибоку передачу оригінального змісту та стилю автора, що є ключовим для збереження автентичності тексту.

Мета. Мета статті полягає у всебічному дослідженні і аналізі стратегій, які використовуються перекладачами для збереження ідіостилю автора в перекладі літературних творів. Стаття спрямована на оцінку ролі ідіостилю у літературному тексті, що допоможе зрозуміти, чому його збереження є критично важливим у процесі перекладу.

Дослідження також має на меті проаналізувати різні перекладацькі стратегії, такі як одомашнення і очуження, та розглянути їх ефективність у збереженні ідіостилю автора. Це включає вивчення того, як культурний контекст вихідної і цільової мов впливає на вибір цих стратегій і на відтворення авторського стилю.

У статті було використано описовий метод для аналізу та оцінки існуючих концепцій, а також проаналізовано та описано перекладацькі техніки, такі як транслітерація, уподібнення, компенсація та перифраза.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно Л. Ставицької, ідіостиль – це індивідуальний стиль, сукупність основних стилевих особливостей, які характеризують твори автора у певний період або всю його творчість [1]. Саме через ідіостиль автор доносить до читача не лише зміст, а й настрій, атмосферу, та світогляд, що формує унікальність тексту. Ідіостиль формує особливе сприйняття світу через унікальні мовні конструкції, які можуть бути важко передані при перекладі.

При перекладі важливо враховувати культурний контекст, в якому творив автор, оскільки він значною мірою визначає його індивідуальний стиль. Згідно з гіпотезою Сепіра-Уорфа, різні лінгвістичні спільноти по-різному сприймають, сегментують і структурують реальність. Те, як ми сприймаємо та описуємо світ, формується нашою мовою та культурою, що суттєво впливає на те, як ми перекладаємо тексти з однієї мови на іншу. Культурні відмінності можуть впливати на сприйняття ідіостилю автора, оскільки певні мовні конструкції, фразеологізми та культурні реалії можуть не мати прямого еквіваленту в цільовій мові.

П. Ньюмарк запропонував термін «cultural words» (культурно-специфічних слів), що є тотожним поняттю «культурні реалії». Культурно-специфічні слова – це слова, які позначають конкретний матеріальний культурний об'єкт.

П. Ньюмарк поділяє культурно-специфічні слова на п'ять категорій:

- 1) Екологія (назви тварин, рослин, гір, природних явищ тощо);
- 2) Матеріальна культура/артефакти (назви їжі, напоїв, одягу, житла, міста, транспорту тощо);
- 3) Соціальна культура/праця і дозвілля (назви професій, розваг, хобі, спорту тощо);
- 4) Організації, звичаї, ідеї (назви політичних організацій, видів діяльності, процедур, концепцій, ідей, релігійних тощо);
- 5) Жести і звички (назви регулярної поведінки і рухів) [2].

Ці категорії допомагають визначити, як культурні елементи можуть бути передані в перекладі, забезпечуючи збереження автентичності.

Багато дослідників, включаючи О. Потебню та Ю. Лотмана, наголошували на доцільності використання лінгвокогнітивного

підходу в перекладі художнього тексту як реалізації задуму автора.

Лінгвокогнітивний підхід до перекладу підкреслює важливість культурних і ментальних уявлень, які пов'язані зі значенням слів. Він добре поєднується з лінгвокультурологічним напрямом, який вивчають, як мова і культура взаємодіють. Поняття внутрішньої форми, яке поєднує форму і зміст тексту, є ключовим для розуміння мовно-культурних особливостей ідіостилю автора.

Лінгвокогнітивний підхід до інтерпретації літературної спадщини письменника повинен охоплювати і методи лінгвістичного аналізу, оскільки в художньому творі матеріалізується індивідуально-мовна картина світу автора як представника певної лінгвокультурної спільноти у певний часовий зріз. Звідси випливає, що концептуальна картина відповідного етносу відбивається в мовній складовій художнього тексту. Переклад, у якому беруть участь дві мови, неминуче зазнає впливу двох культур – вихідної культури і цільової культури. Таким чином, переклад ідіостилю вимагає не лише мовної компетенції, але й глибокого розуміння культурно-історичного контексту оригіналу.

О. Чередищенко надає таку модель двомовної перекладацької комунікації:

Наведена модель дає уявлення про характер перекладацької комунікації й складні опосередковані стосунки між автором оригінального тексту та одержувачем його перекладу [3].

Перекладачі постійно шукають рівновагу між точністю перекладу та збереженням унікальності оригіналу. Важливо не допускати домінування стилю перекладача над стилем автора оригіналу, а єдність змісту та форми має становити предмет перекладу. Для досягнення цієї рівноваги перекладачі застосовують різні перекладацькі стратегії. Згідно з визначенням Х. Крінгса перекладацькі стратегії – це потенційно усвідомлені плани перекладача, спрямовані на розв'язання конкретної перекладацької проблеми в межах конкретного перекладацького завдання [4].

Вибір стратегії є складним процесом, який залежить від багатьох факторів. На думку Л. В. Коломієць, до цих факторів належать: 1) цільова аудиторія перекладу і стан цільової полісистеми; 2) кількість наявних перекладів певного твору в цільовій літературі [5]. Відповідно до традиційного підходу, вибір стратегії перекладу обмежений двома варіантами – доместикацією (одомашненням) чи форенізацією (очуженням).

Згідно визначення Л. Венуті форенізуюча стратегія перекладу є дисидентською культурною практикою, яка встановлює зв'язки з маргінальними мовними та літературними цінностями іншої культури, які було вилучено через їхній опір домінуючим цінностям [6]. Потреба у очужуючому перекладі виникає, коли створюється критично велика кількість перекладів-одомашнень, які роблять відстань між читачем та оригіналом усе більшою. У разі вибору стратегії очуження, перекладач відтворює інформацію оригіналу, спираючись на універсальне, але разом з тим вводить у переклад те, що є новим для приймаючої культури, долучаючи його з культури мови оригіналу [7]. Перевагою такої стратегії є збереження унікальності оригінального тексту та отримання читачем доступу до автентичного культурного досвіду. Проте текст може здатись складним для читача, можливі труднощі у сприйнятті.

Доместикація орієнтована на те, щоб відповідати смакам більш широкого кола цільової аудиторії, чітко дотримуватися

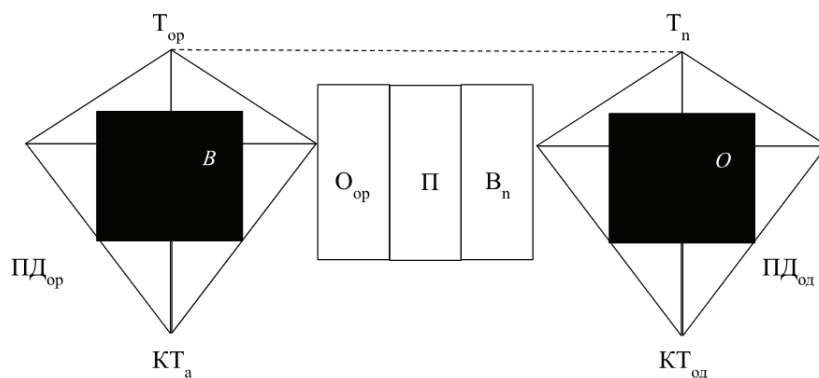

Рис. 1. Модель двомовної перекладацької комунікації

В – відправник вихідної інформації (автор оригіналу);

Т_{ор} – текст мовою оригіналу;

ПД_{ор} – поزامовна дійсність, відображена в оригіналі;

КТ_а – культурна традиція автора;

П – перекладач (*О_{ор}* – одержувач оригіналу; *В_н* – відправник перекладу);

О – одержувач перекладу;

Т_н – текст мовою перекладу;

ПД_{од} – поزامовна дійсність, у якій перебуває одержувач;

КТ_{од} – культурна традиція одержувача.

норм мови перекладу та бути пристосованою до культурних традицій цільової сторони. Як зазначив Л. Венуті, стратегію одомашнення слід розглядати як простий і зрозумілий адресату метод перекладу, метою якого є зменшення «іноземності» вихідного тексту [6]. У результаті іноземні елементи асимілюються у культуру мови перекладу, роблячи основні характеристики вихідної культури непомітними для читача. Завдяки цій стратегії підвищується доступність тексту, читач легко його сприймає, але існує ризик втрати унікальних рис оригіналу.

Вибір перекладацької стратегії залежить від цільової аудиторії, культурного контексту, жанру оригіналу та мети перекладу. Перекладач враховує рівень мовної компетенції та культурні знання аудиторії. Якщо текст адресовано фахівцям у певній галузі, може бути обрана стратегія очуження для збереження термінологічної точності. Для широкої аудиторії частіше використовується одомашнення, щоб зробити текст більш доступним. У деяких випадках перекладач може комбінувати обидві стратегії, щоб досягти найбільш адекватного перекладу. У художніх творах часто важливо зберегти ідіосинкразію автора, тому перекладач може частково використовувати стратегію очуження. Перекладач повинен враховувати, що саме хотів передати автор, і вибирати стратегію, яка дозволить це зробити найбільш ефективно.

Якщо вихідна і цільова культури дуже різні, перекладач може обрати стратегію одомашнення, щоб зробити текст більш зрозумілим для читача. Однак у випадку, коли важливо зберегти автентичність, може бути використана стратегія очуження. Також якщо цільова мова має обмежені ресурси для передачі певних концепцій або стилістичних прийомів, перекладач може обрати методи, які дозволяють максимально наблизити переклад до оригіналу.

У перекладацькій практиці існує широкий спектр методів, які дозволяють ефективно передавати зміст і форму оригінального тексту в перекладі. Т. Андрієнко пропонує класифікацію,

при якій стратегія очуження виконується шляхом транскодування та семантичного увиразнення, перекладач «спирається на універсальне і специфічне для мови оригіналу» в такому випадку [7].

Транскодування (транслітерація) – це метод перекладу, за якого текст перекладається на рівні коду – замінюються одиниці вихідної мови на відповідні одиниці цільової мови. Зазвичай використовується в перекладі технічних, наукових і юридичних текстів, де важлива точність термінології. Проте, також може використовуватись у художніх творах, коли перекладач хоче зберегти оригінальні імена та назви, зберігаючи атмосферу вихідного тексту. Наприклад, якщо автор використовує культурно-специфічні слова, то слід передавати транскодування лише ті, які виходять на перший план. Інші, менш важливі культурно-специфічні слова можуть бути відтворені інакше.

Семантичне увиразнення – це заміна культурно-специфічного слова мови оригіналу іншим культурно-специфічним словом у тексті перекладу. У такому випадку добираються лексеми, запозичені мовою перекладу в їхній оригінальній графічній формі за умови, що їхня семантика є краще відомою для читача, ніж вжитих у тексті оригіналу. Цей метод передбачає додавання в переклад уточнюючих або додаткових елементів для досягнення більшої точності або зрозумілості тексту. Уподібнення полягає в заміні елементів оригіналу на еквіваленти в цільовій культурі або мові, щоб зробити текст більш зрозумілим і природним для читача. Це може включати адаптацію культурно-специфічних слів або зміну формулювань.

Одомашнення охоплює адаптивні методи уподібнення та міжмовного запозичення, в ході застосування яких акцент зміщено на «універсальне і специфічне для мови перекладу» [7]. До методів доместикації можна віднести компенсацію, перейменування, дескриптивна перифраза та ін.

Компенсація – це метод, коли замість дослівного перекладу використовується запозичене слово або вираз з іншої мови, яке

в цільовій мові має еквівалентне або близьке значення. Використовується, коли дослівний переклад може бути недостатньо зрозумілим або адекватним. Наприклад, цей метод часто застосовується при перекладі ідіом, культурних реалій чи фразеологізмів, коли дослівне відтворення не передає повноти значення або викликає труднощі для сприйняття у цільовій аудиторії. У такому випадку перекладач може використовувати слова або вирази, що мають подібний комунікативний ефект у мові перекладу, зберігаючи загальний тон та стиль тексту.

Перейменування передбачає заміну слова або виразу на більш загальний термін (гіперонім), щоб уникнути складнощів перекладу або коли точний еквівалент відсутній у цільовій мові. Наприклад, переклад слова «roodle» (пудель) як «собака» у випадку, якщо конкретна порода не має значення для змісту. Перейменування допомагає спростити текст і зробити його більш доступним для цільової аудиторії, особливо у випадках, коли деталі не є критичними для розуміння загального змісту. Цей метод також може бути корисним при перекладі культурно-специфічних понять, які не мають прямих відповідників у цільовій мові. Заміна на гіперонім дозволяє уникнути потреби в роз'ясненнях або виносках, спрощуючи текст без втрати основного сенсу. Водночас, важливо не зловживати цим прийомом, щоб уникнути надмірного узагальнення і зниження рівня точності перекладу, що може призвести до втрати важливих смислових відтінків.

Дескриптивна перифраза – це метод, коли замість прямого перекладу використовується описове пояснення змісту терміну або фрази. Зазвичай використовується для передачі культурно-специфічних слів або понять, які не мають точного еквівалента в цільовій мові [8]. Дескриптивна перифраза є ефективним інструментом для збереження змісту та культурного контексту в перекладі, особливо при передачі назв страв, явищ або артефактів тощо, які можуть бути незнайомими для цільової аудиторії. Наприклад, терміни на позначення національних традицій, одягу чи святкових страв часто потребують детального опису, щоб читач міг зрозуміти їх суть. Такий метод допомагає не лише уникнути непорозуміння, а й зберегти інформативність тексту, попри відсутність прямого відповідника. Проте слід бути обережним, аби опис не став надто обтяжливим і не перервав природний ритм викладу.

Висновки. Переклад ідіостилу є важливим, оскільки він дозволяє передати унікальний стиль автора і зберегти оригінальну атмосферу твору. У цьому контексті перекладач не просто працює з мовою, а й враховує культурний та історичний контекст, що формує авторське бачення світу. Використання різних перекладацьких стратегій, таких як форенізація або доместикація, залежить від мети перекладу та цільової аудиторії.

Форенізація дозволяє зберегти унікальні культурні елементи та ідіостиль автора, але може ускладнити сприйняття тексту для читачів іншої культури. Доместикація, навпаки, полегшує розуміння перекладу, проте існує ризик втрати оригінальних рис твору. Оптимальним підходом часто є баланс між обома стратегіями, що дозволяє досягти максимальної точності та зрозумілості перекладу.

Лінгвокогнітивний підхід до перекладу дозволяє перекладачам зберігати не лише мовні особливості, але й концептуальну картину світу автора. Крім того, методи, як-от транскодування чи дескриптивна перифраза, можуть бути корисними для

передавання культурно-специфічних елементів. У підсумку, перекладач має зберігати ідіостиль, одночасно адаптуючи текст для читачів цільової культури, що є складним, але надзвичайно важливим завданням для успішної міжкультурної комунікації.

Література:

1. Ставицька Л. О. Про термін ідіолект. *Українська мова*. 2009, № 4. С. 3–17.
2. Newmark P. A textbook of translation. *New York: Prentice hall*. 1988, 292 p.
3. Чердниченко О. І. Про мову і переклад. *К.: Либідь*. 2007, С. 161–170.
4. Krings, H. P. Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. *Interlingual and intercultural communication. J. House, & S. Blum-Kulka, Tübingen: Gunter Narr*, 1986. pp. 263–275.
5. Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії). *ВПЦ «Київський університет»*. 2004, 522 с.
6. Venuti L. *Strategies of Translation. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London: Routledge*. 2001, 353 p.
7. Андрієнко Т. П. Когнітивні чинники, що визначають вибір стратегії перекладу. *Філологічні трактати Сумського державного університету*. 2012, Т. 4, № 3. С. 5–13.
8. Пилипчук М. Л. Стратегії очування та одомашнення в перекладі українських реалій. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць*. 2016.
9. Голубенко Н. І. Перекладацькі стратегії відтворення етнокультурного концепту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014, Т. 2, № 10. С. 126–128.
10. Калимон Ю., Кульчицький І., Ліхнякевич І. Ідіолект, ідіостиль, індивідуальний стиль. Тотожне чи різне?. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014, С. 226–229.
11. Костецька О. П. Індивідуальне мовлення автора як об'єкт лінгвістики та підходи до його дослідження. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014, № 49. С. 196–199.
12. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі стратегії в англо-українському просторі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2018, Т. 29 (68), № 1. С. 110–115.

Lysovych M.-A., Albota S. Analysis of translation strategies in reproduction of author's idiostyle in translation of literature

Summary. This article presents a study of translation strategies used to preserve the author's idiostyle in translations. The importance of preserving a unique author's style is especially relevant in literary translation, where the accuracy and authenticity of a text can significantly affect its perception by new readers.

This article also examines the effectiveness of foreignization and domestication strategies in preserving the author's idiostyle in translation.

Foreignization and domestication represent two main approaches to translation, each of which has its own peculiarities and advantages. Foreignization involves the preservation of original cultural and linguistic elements, which allows readers from a different cultural background to get a sense of the text's 'foreignness'. This strategy focuses on the authenticity and specificity of the original context, which can be especially important when conveying the author's unique style and culturally specific words. In contrast, domestication focuses on adapting the text to the cultural and linguistic norms

of the target audience, which ensures its comprehensibility and perception without the need for additional explanations.

The article explores the various methods used by translators in domestication or domestication, including transliteration, compensation, renaming, and others. Important aspects are also the analysis of cultural and linguistic nuances that may affect the reader's perception. The study shows that the choice of translation strategies can have serious consequences for how a text will be perceived in another culture. It is important to find a balance between preserving the author's style and ensuring that the target language reader understands the text.

The article emphasises the importance of understanding the original context and sensitivity to cultural differences when translating literary texts. This study can be useful for translators, literary scholars and anyone interested in a deeper understanding of the process of idiostyle translation. The results of the study are aimed at improving practical recommendations for preserving artistic value and cultural context in translations, which is critical for maintaining literary authenticity and deep understanding of translated texts.

Key words: domestication, idiostyle, cultural context, translation strategies, foreignization.